

BENDRUOMENĖS SAMPRATOS TRAKTUOTĖS IR TIPOLOGIJA

Irena Leliūgienė

Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto
Edukologijos institutas
K. Donelaičio 20-400, LT-44239 Kaunas, Lietuva
Telefonas (+370 37) 300 130
Elektroninis paštas ei@ktu.lt

Justinas Sadauskas

Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto
Edukologijos institutas
K. Donelaičio 20-400, LT-44239 Kaunas, Lietuva
Telefonas (+370 37) 300 130
Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto
Socialinio darbo katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4716
Elektroninis paštas justas_sad@mruni.eu

Pateikta 2011 m. gegužės 17 d., parengta spausdinti 2011 m. lapkričio 21 d.

***Anotacija.** Norint dirbti kurti, organizuoti, vystyti bei plėtoti bendruomenes, panaudoti jų išteklius įvairioms problemoms spręsti ir poreikiams patenkinti, svarbu suvokti kintančias bendruomenės sampratos traktuotes bei pažinti skirtingus bendruomenių tipus. Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize, aptariami įvairūs bendruomenių tipologizacijos kriterijai: tikslai; sociologiniai bruožai; vaidmuo dalijantis žiniomis; dydis; socialiniai-kultūriniai ypatumai, bendruomenės vidaus prigimtis, funkcionalumas; kuriamas asmens tapatumas. Išskiriami vietos, veiklos, institucinių, virtualių, interesų ir profesinių bendruomenių tipai. Kiek plačiau aptariami vietos bendruomenės sampratos ypatumai.*

Reikšminiai žodžiai: bendruomenė, bendruomenių tipai, bendruomenių skirstymas, vietos bendruomenė, kaiminystės bendruomenė.

Įvadas

Šiandieninėje visuomenėje susiduriama su vis gausėjančiomis socialinėmis problemomis: didėjančia socialine diferenciacija, socialiniu neteisingumu, skurdu, nedarbu, rasine segregacija, migracijos keliamomis problemomis tiek pačiam asmeniui, tek jo šeimai bei bendruomenei, iš kurios išvyko ir į kurią atvyko, bendruomenių nykimu ir su tuo susijusiu asmens nesaugumu ir t. t. Plėtojant atsaką į šių multidimensinių problemų sprendimą vis labiau akcentuojamas prevencinis darbas, bendruomenių stiprinimas ir bendruomeniškumo ugdymas. Norint dirbti bendruomenėje, panaudoti jos išteklius įvairioms problemoms spręsti ir poreikiams patenkinti, svarbu suvokti pačią bendruomenės sampratą, bendruomenių tipus, jų skirstymo kriterijus. Straipsnio tikslas – atskleisti bendruomenės sampratos traktuotes ir bendruomenių skirstymo kriterijus. Siekiant užsibrėžto tikslo taikytas mosklinės literatūros analizės metodas. Straipsnyje remiamasi bendruomenių skirstymą analizavusių lietuvių mokslininkų Šlapkausko¹, Baršauskienės, Leliūgienės², Dobranskienės³, Žiliukaitės, Ramonaitės ir kt.⁴, Mažeikio⁵, Jonutytės⁶, Pili-pavičiaus⁷, Nefo⁸, Bučaitės⁹ bei užsienio šalių tyrėjų Chaskino¹⁰ Johnsono¹¹, Kornbecko¹²,

- 1 Šlapkauskas, V. Šiuolaikinės bendruomenės savikūros sąlygos ir veiksniai. Iš: Grigas, R. (red.) *Bendruomeniškumas ir savivalda: Teminis straipsnių rinkinys*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2000, p. 30–50.
- 2 Baršauskienė, V.; Leliūgienė, I. *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis)*. Kaunas: Technologija, 2001.
- 3 Dobranskienė, R. Mokyklos bendruomenės vadyba. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004.
- 4 Žiliukaitė, R., et al. *Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus, 2006.
- 5 Mažeikis, G. *Kompetencijų ugdymo sistema taikant kooperuotų studijų metodą*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
- 6 Jonutytė, I. *Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
- 7 Pilipavičius, V. Bendruomenė ir organizacinės bendruomenės veiklos formos. *Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2007 metų mokslinių tyrimų rezultatai. Mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys*. 2007, 1(4). Kaunas: Akademija, p. 48–54.
- 8 Nefas, S. *Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (S03). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
- 9 Bučaitė, J. *Tinklaveiklos raiška vietos bendruomenėje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, sociologija (S05). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2007.
- 10 Chaskin, R. J. Perspectives on Neighborhood and Community: A Review of the Literature. *Social Service Review*. 1997, December.
- 11 Johnson, L. C. *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001.
- 12 Kornbeck, J. “Gemeinschaft” skills versus “Gesellschaft” skills in social work education and practice. Applying Tonnie’s dichotomy for model of intercultural communication. *Social Work Education*. 2001, 20(2): 247–260.

Pahlo, Spencerio¹³, Castellso¹⁴, Roivaineno¹⁵, Krogh'o¹⁶, Healy¹⁷, Streeterio¹⁸, Sewpaulo¹⁹ darbai, analizuojami bendruomenių skirstymo kriterijai, bendruomenės sampratos traktuotės, skirtingų bendruomenių tipų ypatumai.

1. Bendruomenės sampratos

Bendruomenę apibrėžti nėra paprasta, nes iki šiol nėra vieningai sutariama dėl bendruomenės sampratos. Sąvoka „bendruomenė“ turi daug apibrėžimų. Be to, kalbant apie bendruomenę, neretai vartojama panaši sąvoka – „bendrija“. Lietuvoje šiuos reiškinius (bendruomenė, bendruomenės centrai, bendruomeninė veikla) išsamiau analizavo mokslininkai Grigas²⁰ ir Būdvytis²¹. Pastarasis nurodo, jog amerikiečių sociologas Hileris įvairiuose šaltiniuose aptiko per 90 skirtingų bendruomenės apibrėžimų. Pasak Būdvyčio, bendrija laikoma teritorija su joje gyvenančiais žmonėmis ir jų tarpusavio ryšiais, o bendruomenė susiformuoja, skatinama aiškaus konkretaus intereso. Anot Kvieskienės²², bendruomenėje svarbiausias elementas yra žmonės, turintys tą patį interesą. Tuo tarpu bendrija yra specifinis socialinės organizacijos tipas, priešingai nei daugelis kitų socialinių organizacijų, neturinti aiškiai apibrėžto tikslo. Mokslininkė, analizuodama bendrijos ir bendruomenės sąvokų vokiečių bei anglų kalbų lingvistines reikšmes, prieina prie išvados, kad šios sąvokos yra sinonimiškos. Anot mokslininkės, minėtų kalbų žodžiai į lietuvių kalbą verčiami ta pačia reikšme.

Mokslininkai (Sutton²³; Šlapkauskas²⁴; Baršauskienė, Leliūgienė²⁵; Štuopytė²⁶) pažymi, kad bendruomenė susideda iš asmenų, esančių socialinėje sąveikoje tam tikroje

-
- 13 Pahl, R.; Spencer, L. Personal Communities: Not Simply Families of „Fate“ or „Choice“. *Current Sociology*. 2004, 52(2): 191–221.
- 14 Castells, M. *Tapatumo galia*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006.
- 15 Roivainen, I. Does community work in Finland benefit citizens or clients? *Nordic Journal of Social Work*. 2009.
- 16 Krogh, G. Knowledge Sharing and the Communal Resource. In: Easterby-Smith, M.; Lyles, M. A. (eds.). *The Blackwell Handbook of Organizational Learning and Knowledge Management*. USA: Blackwell, 2003.
- 17 Healy, M. L. Retheorising International Social Work for the Global Professional Community. In: Dominelli, L. (ed.). *Revitalising Communities in a Globalising World*. Great Britain: ASHGATE, 2007, p. 347–374.
- 18 Streeter, L. C. Community. In: Mizrahi, T.; Davis, E. L. (eds.). *Encyclopedia of Social Work. Volume 1, A-C*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 347–355.
- 19 Sewpaul, V. Community intervention and social activism. In: Barnard, A.; Horner, N.; Wild, J. (eds.). *The Value Base of Social Work and Social Care*. Berkshire: Open University Press, 2008, p. 97–115.
- 20 Grigas, R. Nūdienos pasaulio kontūrai ir lietuvių bendruomeniškumo problema. Iš: Grigas, R. (red.) *Bendruomeniškumas ir savivalda*. Kaunas, 2000, p. 4–14.
- 21 Būdvytis, S. Bendrija kaip sociologijos objektas. *Filosofija. Sociologija*. 1994, 1(13): 24–35.
- 22 Kvieskienė, G. *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2003.
- 23 Sutton, C. *Socialiniai darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 1999.
- 24 Baršauskienė, V.; Leliūgienė, I., *supra* note 2.
- 25 Sutton, C., *op. cit.*, p. 245.
- 26 Štuopytė, E. *Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (S07). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2002.

geografinėje vietoje ir turinčių vieną ar daugiau bendrų ryšių. Taigi, bendruomenė reiškia ryšį, apimantį bendrus įsitikinimus, tikėjimą, vertybes. Per kultūrą ir įsitikinimus jungiasi etinės ir religinės bendruomenės, profesinių bendruomenių formavimąsi lemia interesai, aplinkybės ir prioritetai. C. Sutton bendruomenę apibrėžia „kaip toje vietoje gyvenančių žmonių grupę, religinę ar kitokios tapatybės vienijamą žmonių grupę“²⁷. Taigi mokslininkas kaip išskirtinį bendruomenės bruožą nurodo gyvenamąją vietą. Geografinę aprėptį, aiškinant bendruomenės sampratą, pasitelkia ir Lietuvos mokslininkės V. Baršauskienė ir I. Leliūgienė. Pasak autorių, bendruomenė – tai geografinė teritorija su panašiomis politinėmis-teisinėmis sistemomis; socialinio prasmingumo tam tikrų santykių, tradicijų, normų ir elgesio sferoje forma; struktūra bendroms problemoms spręsti bei siekti bendrų tikslų.

Pasak Juodeikaitės bendruomenė moksliniuose darbuose nagrinėjama plačiąja (tauta, visuomenė, regionas ir pan.) ir siaurąja („šeima be sienų“, gatvė, kvartalas, teritorinė bendruomenė ir pan.) prasme²⁸.

Pažymėtina, kad bendruomenių poreikis dažnai išryškėja susidūrus su negalios atveju, stipria rasine ir etnine segregacija aplinkoje, negailestingu eksploatacijos procesu, plečiantis pilietiniam solidarumui, sumažėjus socialinėms garantijoms senatvėje – visa tai skatina eiti bendruomenių, klasių ir solidarumo stiprinimo keliu²⁹. Tyrimai³⁰ rodo, kad bendruomenės dėl savo vidinių savybių išlikdavo visuotinių sukrėtimų metu bei pakildavo naujai kuriamajai veiklai. Vadinasi, bendruomenė sudaro sąlygas nuolatinei socialinei raidai ir mažina žmonių bejėgiškumo jausmą susidūrus su problemomis, kurių gausu tiek atskiro asmens, tiek ir įvairių bendruomenių (šeimos, kolektyvo, tautos ir t. t.) gyvenime. Taigi, bendruomenė reiškia ryšį, apimantį bendrus įsitikinimus, tikėjimą, vertybes ir pajėgumą kovoti su bendruomenės problemomis, sujungiant žmogiškuosius išteklius toms problemoms spręsti.

2. Bendruomenių tipai

Bendruomenė gali turėti daug skirtingų reikšmių nuo mažo, homogeniško kultūrinio ar socialinio susijimo vienetų iki didelių bendrijų kaip Europos Sąjunga. Todėl, kalbant apie bendruomenę, dažnai vartojamas pažyminy, nusakantis bendruomenės tipą, pvz.: kaimo bendruomenė, miesto bendruomenė, įsivaizduojama bendruomenė, geografinė bendruomenė ir t. t.

27 Sutton, C., *supra* note 23, p. 245.

28 Juodeikaitė, A. *Rizikos grupės vaikų pozityviosios socioedukacinės raiškos galimybės teritorinėje bendruomenėje realizuojant neformalias ugdymo programas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (S07). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2009, p. 40.

29 Mažeikis, G., *supra* note 5, p. 140.

30 Štuopytė, E., *supra* note 26, p. 10.

Krogh'as (2003) pažymi, kad bendruomenės galima skirstyti pagal jų **vaidmenį dalijantis žiniomis**. Šiuo požiūriu skirtinos: *kaimo, profesinės, virtualios, interesų ir veiklos bendruomenės*³¹.

Interesų bendruomenės, pasak tyrėjų (Pahl, Spencer³²; Streeter³³), dažniausiai remiasi bendrais interesais ar bendromis charakteristikomis, kurios jungia jų narius ir leidžia jiems save identifikuoti. Kadangi šios bendruomenės yra grindžiamos identitetu ir interesu, santykiais, fokusavimusi į bendrą mokymąsi, bendruomenė nėra pririšta prie fizinės vietos³⁴. Piersonas³⁵ pažymi, kad bet koks bendras įsipareigojimas ar motyvacija gali susieti žmones su kitais ir tapti interesų bendruomenės pagrindu.

Daug dėmesio tyrėjai skiria virtualių bendruomenių tyrimams. Elektroninių komunikacijos technologijų pažanga išskėlė naują bendruomenių rūšį – virtualią bendruomenę. Memmi³⁶ teigimu, kadangi šios bendruomenės yra palyginti nesenas fenomenas, sunku pasakyti, ar jos yra dar vienas klasikinių bendruomenių pratęsimas, ar iš esmės naujas žmonių sambūris. Mokslininkai (Krogh)³⁷ pažymi, kad šios bendruomenės remiasi internetu ir susiformuoja dėl bendrų interesų. Santykiai šioje bendruomenėje nėra apriboti tiesiogine sąveika „veidas prieš veidą“, jose nėra bendros fizinės darbo erdvės. Dalyvavimą šioje bendruomenėje lemia techninių sąlygų turėjimas. Kartais jos vadinamos kompiuterių tarpininkaujamos bendruomenėmis (angl. *computer mediated community*).

Lechnerio, Hummelo³⁸ teigimu, *virtualios bendruomenės* yra nauja komunikacijos forma, kai jos nariai dalijasi informacija ir žiniomis abipusiam mokymuisi arba problemų sprendimui. Fernbackas ir Tompsonas³⁹ virtualias bendruomenes apibūdina kaip rinkinių socialinių santykių, sudaromų kibernetinėje erdvėje per tam tikrose ribose pasikartojančius kontaktus. Nepaisant subtilių skirtumų, virtualių bendruomenių tyrinėtojai sutaria, kad pati kibernetinė erdvė yra savaime suprantama arba privaloma (iš anksto sutarto bendravimo erdvė), joje virtualios bendruomenės nariai sąveikauja. Virtualios bendruomenės pojūtis turi tris dimensijas: narystė – žmonės išgyvena priklausymo bendruomenei jausmus; įtaka – vieni nariai daro įtaką kitiems bendruomenės nariams; pasinėrimas (angl. *immersion — people feel the state of flow during virtual community navigation*)⁴⁰.

31 Krogh, G., *supra* note 16, p. 378.

32 Pahl, R.; Spencer, L., *supra* note 13.

33 Streeter, L. C., *supra* note 18.

34 Krogh, G., *supra* note 16, p. 378.

35 Pierson, J. *Going Local Working in Communities and neighbourhoods*. New York: Routledge, 2008, p. 8.

36 Memmi, D. The nature of virtual communities. *Al&Society*. 2006, 20: 288–300.

37 Krogh, G., *supra* note 16, p. 378.

38 Lechner, U.; Hummel, J. Business models and system architectures of virtual communities: From a sociological phenomenon to peer-to-peer architectures. *International Journal of Electronic Commerce*. 2002, 6(3): 41–53.

39 Fernback, J.; Thompson, B. Virtual communities: Abort, retry, failure? [interaktyvus]. *Computer Mediated Communication and the American Collectivity*. 1995, May [žiūrėta 2011-04-30]. <<http://www.well.com/~hhr/texts/VCCcivil.html>>.

40 Koh, J.; Kim, Y. G. Sense of Virtual Community: A Conceptual Framework and Empirical Validation. *International Journal of Electronic Commerce*. 2003, 8(2).

Savo dabartine forma virtualios bendruomenės gerokai skiriasi nuo tradicinių glaudžiai susijusių bendruomenių, tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad technologijos ir toliau vystosi. Virtualios bendruomenės turi galios sujungti žmones, kuriems kitoje erdvėje būtų sunku susitikti dėl didelių atstumų, prieinamumo ar dėl to, kad jie patys yra stigmatizuoti.

Su organizacine kultūra susijusi profesinių bendruomenių raida ir augimas⁴¹.

Veiklos bendruomenės tyrinėja Wengeris⁴², Wengeris, Snyderis⁴³. Šio tipo bendruomenėms priskiriami mokymosi tinklai, teminės grupės ar techniniai klubai. Veiklos bendruomenės būna vietinės, kai kurios tampa pasaulinėmis.

Bendruomenėms įtakos turi jų **dydis** (didmiestis, mažas miestas, kaimas; narių skaičius), **vidaus prigimtis** (sąveikos tarp bendruomenės narių), **socialiniai-kultūriniai** ypatumai (stipriosios ir silpnosios bendruomenės pusės, sprendimų priėmimo būdai, funkcijų atlikimas)⁴⁴.

Socialinės paramos kontekste skiriamos natūralios žmonių arba „intymios“ bendruomenės: šeima, giminė, kaimynų bendruomenė. Roivainen⁴⁵ nurodo, kad šios bendruomenės yra laikomos natūraliomis, jos ne visuomet sugeba laiduoti asmeniui tinkamą paramą ir saugumą, tada asmuo ieško pagalbos institucinėse bendruomenėse. Tarp šių intymių ir institucinių bendruomenių egzistuoja vietos bendruomenės.

Dobranskienė⁴⁶ ir Jonutytė⁴⁷ pateikia tokią bendruomenių tipų klasifikaciją: kaiminystės bendruomenės; solidarumo bendruomenės; socialinės klasės bendruomenės; socialinių tinklų bendruomenės; interesų bendruomenės. Jonutytės⁴⁸ teigimu, bendruomenės susiformuoja vienijamos tam tikrų **tikslų**, todėl autorė siūlo skirti tikslinius bendruomenės tipus: šeimos, vaikų darželio, mokyklos, religinę ir kitas bendruomenes.

Bendruomenės galima skirstyti pagal jų **funktionalumą**: funkcionalios ir nefunkcionalios (Johnson⁴⁹; Nefas⁵⁰). Šiuo aspektu pažymėtinos darnaus vystymosi bendruomenės⁵¹.

Bendruomenėje egzistuojantys **socialiniai santykiai** ir jų struktūros reikšmė bendruomenės solidarumui ir integracijai, pasak Bučaitės⁵², leidžia skirti atskirus vietos

41 Louis, K. S.; Marks, M. H.; Kruse, S. Teachers' Professional Community in Restructuring Schools. *American Educational Research Journal*. 1996, 33(4): 757–798.

42 Wenger, E. Communities of Practice: Learning as a Social System. *Systems Thinker*. 1998, June; Wenger, E. Communities of practice a brief introduction [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-30]. <http://www.ewenger.com/theory/communities_of_practice_intro.htm>.

43 Wenger, E.; Snyder, M. W. Communities of Practice: The Organizational Frontier. *Harvard Business Review*. 2000, January–February: 139–145.

44 Baršauskienė, V.; Leliūgienė, I., *supra* note 2, p. 37.

45 Roivainen, I., *supra* note 15.

46 Dobranskienė, R., *supra* note 3.

47 Jonutytė, I., *supra* note 6.

48 *Ibid.*

49 Johnson, L. C., *supra* note 11.

50 Nefas, S., *supra* note 8.

51 *Ibid.*

52 Bučaitė, J., *supra* note 9.

bendruomenės tipus: prarastą, išsaugotą ir išlaisvintą. Autorė teigia, kad prarastose bendruomenėse dėl visuomenėje įsitvirtinusio darbo pasidalijimo ir biurokratinio mechanizmo yra labai susilpnėjęs bendruomeninis solidarumas.

Prarastos bendruomenės labiausiai atsiskleidžia šiuolaikiniuose miestuose, kur esminiai socialiniai santykiai tapo beasmeniai, trumpalaikiai ir išskaidyti ir dėl šios priežasties neturintys stiprios tarpusavio priklausomybės. Šie silpni ir neorganizuoti ryšiai silpnina bendruomenės solidarumą ir sukelia daugelį bendruomenės problemų – kolektyvinius nusikaltimus, migraciją, skurdą, atskirų subkultūrų susiformavimą⁵³.

Išsaugotų bendruomenių tipui būdingi kaimynystės ir giminytės ryšiai bendruomenėje. Išsaugotose bendruomenėse solidarumas išliko todėl, kad jis padeda išlaikyti visuomeniškumą ir neformalią socialinę kontrolę bei teikti paramą bendruomenės nariams. Per glaudžius bendruomeninius ryšius išlaikomas tam tikras solidarumas: pavieniai ryšiai tampa neformalių glaudžių santykių dalimi, o išskaidytuose retuose tinkluose susidaro tankūs ir glaudžiai susijusių ryšių klasteriai⁵⁴.

Išlaisvintos bendruomenės pagrindas – pirminiai bendruomenės ryšiai, kurie nėra itin patvarūs. Išlaisvintose bendruomenėse susiduriama su tikrove, kai gyvenamosios, darbo vietos ir giminytės grupių atskyrimas silpnina bendruomenių ryšius. Padidėjęs mobilumas, plačiai išplitusi transporto sistema, miestų plėtra skatina silpnų plačiai erdvėje išplitusių ryšių formavimąsi. Kaip tik šie silpni ryšiai tampa bendruomenių solidarumo, socialumo, paramos pagrindu. Įvairių išteklių gavimas priklauso ne nuo bendruomenės narių solidarumo, bet nuo turimų silpnų neformalių ryšių⁵⁵.

Kito tyrėjo (Mažeikis⁵⁶) teigimu, bendruomenės tipą lemia **santykiai** bendruomenės viduje ir bendruomenės santykiai su išore. Tuo remdamasis mokslininkas skiria *stiprias ir silpnas, atviras ir uždaras bendruomenes*.

Bendruomenės gali būti skirstomos pagal jų **organizacijos tipą**, kurį lemia: bendruomeniškumo branduolys (pvz.: tikėjimas, ideologija, pažinimas); bendruomeniškumą organizuojanti funkcija (pvz.: religija, partija, švietimas ir t. t.); institucinė forma (Bažnyčia, valstybė, profesinė gildija ir t. t.) (Pilipavičius)⁵⁷. Tuo remdamasis, mokslininkas skiria konfesinės, profesinės, mokslinės, politinės, teritorinės ir vietos bendruomenės tipus.

Casstelsas⁵⁸ bendruomenes skirsto pagal jų **kuriamą asmens tapatumą** ir formuojamą tam tikrą asmens gyvenimo prasmę. Mokslininkas išskiria gynybines, įsivaizduojamas, kultūrinės, nacionalines, pasipriešinimo, religines, tarptautines, teritorines, socialinių klasių ir vietos bendruomenes. Fellinis⁵⁹ bendruomenes klasifikuoja pagal asmens santykį su bendruomene: vietos (angl. *local*), tapatumo (angl. *identity*) ir asmenines (angl. *personal*).

53 Bučaitė, J., *supra* note 9. p. 36.

54 *Ibid.*

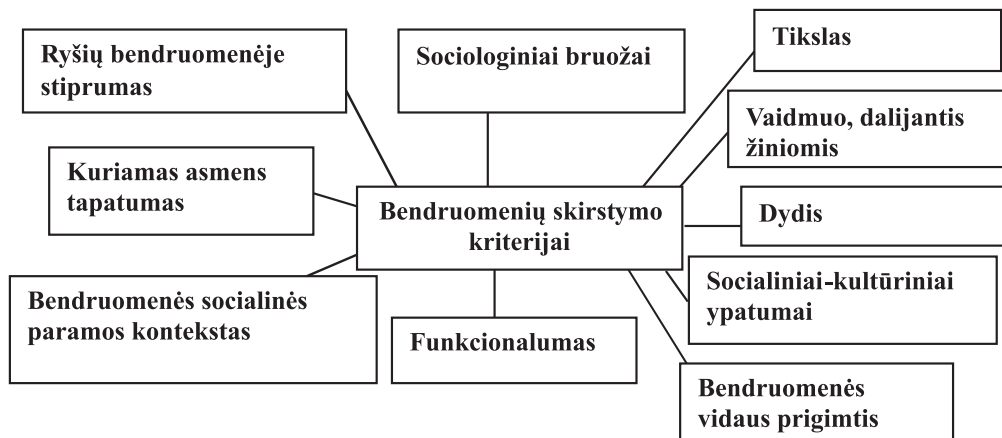
55 *Ibid.*

56 Mažeikis, G., *supra* note 5.

57 Pilipavičius, V., *supra* note 7.

58 Castells, M. *Tapatumo galia*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006.

59 Fellin, P. *The community and the social worker*. 2nd ed. Itasca, IL: F.E. Peacock, 1995.



1 pav. Bendruomenių skirstymo kriterijai

Šlapkauskas⁶⁰ bendruomenės tipologizacijai pasitelkia **sociologinius bruožus** ir nurodo klasikinę, modernią ir šiuolaikinę bendruomenes. Klasikinė bendruomenė, pasak autoriaus, pasižymi uždarumu, moraline vienove ir bendravimo intymumu. Santykiai šioje bendruomenėje remiasi giminystės ryšiais, bendro tikslo, materialinių ir kultūrinių vertybių siekimu. Socialiniai ryšiai modernioje bendruomenėje grindžiami priesaika, teisių ir laisvių chartija. Tokiai bendruomenei būdingas atvirumas, savitarpio pagalba ir gynyba, religinis jausmas. Šiuolaikinėje bendruomenėje socialiniai ryšiai grindžiami savanorišku ir nesavanaudišku bendravimu bei solidarumu, vyrauja moralinė vienovė ir atsakingumas. Šio tipo bendruomenėje formuojama socialinė tapatybė ir vyksta kryptingas bendradarbiavimas⁶¹.

Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenė yra tam tikrus bendrumus turinti asmenų grupė, kuri yra linkusi jungtis, siekiant kartu spręsti aktualias jiems problemas ir teikiant abipusę pagalbą. Skiriami kriterijai, pagal kuriuos yra klasifikuojamos bendruomenės (1 pav.). Bendruomenių tipologizaciją lemia: vaidmuo dalijantis žiniomis, socialinės paramos kontekstas, kuriamas asmens tapatumas, tikslai, funkcionalumas, socialiniai santykiai ir jų struktūros organizacijos tipai ir sociologiniai bruožai.

3. Vietos bendruomenių ypatumai

Mokslinių tyrimų analizė atskleidė, kad dažniausiai bendruomenės skirstomos į vietas ir interesus. Tolesnėje analizėje bus labiau gilinamasi į vietas bendruomenes. Teritorinei bendruomenei būdinga konkreti, istoriškai susiformavusi aplinka, kurioje

60 Šlapkauskas, V., *supra* note 2, p. 3.

61 *Ibid.*, p. 3.

vyksta žmogaus socializacija. Apibrėždami su vieta susijusią bendruomenę, mokslininkai (Jonutytė⁶²; Dobranskienė⁶³; Štuopytė⁶⁴; Baršauskienė ir Leliūgienė⁶⁵; Chaskin⁶⁶; Ronnby⁶⁷;) vartoja įvairias sąvokas: teritorinė bendruomenė, vietos bendruomenė, kaimynystės bendruomenė. Štuopytė⁶⁸ į pirmą vietą teritorinės bendruomenės sampratoje iškelia socialinius ir moralinius ryšius, susiejiančius žmonių grupę. Iš kitos pusės, pagrindinė teritorinės bendruomenės charakteristika – apibrėžta teritorija. Aplinką, kaip bendruomenės išskirtinumą apibrėžiantį faktorių, pažymi ir Johnsonas⁶⁹. Jis teigia, kad bendruomenė – tai artimiausia darbuotojo, kliento, institucijos aplinka, analizuojama kaip socialinė sistema. Mokslininkas skiria efektyviai funkcionuojančios vietos bendruomenės ypatybes: autonomija, egzistuojantys pirminiai ryšiai, pajėgumas kovoti su problemomis ir sutelkti žmogiškuosius išteklius toms problemoms spręsti, ryškus valdžios pasiskirstymas, piliečių prisiimti įsipareigojimai bendruomenei ir aktyvus dalyvavimas sprendžiant bendruomenės problemas.

Pagal klasikinę etnologų ir antropologų vietos bendruomenių apibrėžimą, vietos bendruomenė – tai geografinė vietovė, kurioje vietos gyventojai jaučia subjektyvų ir objektyvų bendrumą (angl. „*a feeling of belonging together*“). Mokslininkai (Ronnby⁷⁰; Nefas⁷¹) pažymi, kad vietos bendruomenė apima kelias esmines charakteristikas: socialinę narių sąveiką; patiriamą priklausymo grupei jausmą ir bendrus interesus.

Vietos bendruomenė įvardijama kaip grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje, susijusių bendru interesu ir vidiniu jausmu, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei. Taigi, apibrėžiant vietos bendruomenę nurodomos šios pagrindinės charakteristikos: teritorinė priklausomybė ir tarpusavio ryšys.

Mokslinėje literatūroje (Chaskin⁷²; Dobranskienė⁷³; Jonutytė⁷⁴) skiriama ir *kaimynystės bendruomenės* samprata. Šiose bendruomenėse visus jungia bendra fizinė teritorija ir panašus gyvenimo būdas. *Ryšius kaimynystės bendruomenėje sustiprina bendra etninė ar religinė patirtis, be to, kaimynystėje gyvenančius žmones gali jungti aktyvi savitarpio pagalba*. Reiktų pasakyti, jog pati kaimynystės sąvoka nėra sociologinis konstruktas, ji kyla iš žmonių patyrimo. Todėl, anot Chaskino⁷⁵, kaimynystė yra labiau žinoma, nei suprantama, bet egzistuoja sutarimas bent jau dėl jos buvimo ir parametrų. Iš kitos pusės, „kaimynystė“ yra aiškus erdvinis konstruktas, pabrėžiantis geografinį

62 Jonutytė, I., *supra* note 6.

63 Dobranskienė, R., *supra* note 3.

64 Štuopytė, E., *supra* note 27.

65 Baršauskienė, V.; Leliūgienė, I., *supra* note 2.

66 Chaskin, R. J., *supra* note 10.

67 Ronnby, A. *Mobilizing Local Communities*. Brookfield: Ashgate Publishing company, 1995.

68 Štuopytė, E., *supra* note 27, p. 19.

69 Johnson, L. C., *supra* note 11.

70 Ronnby, A., *supra* note 68.

71 Nefas, S., *supra* note 8.

72 Chaskin, R. J., *supra* note 10.

73 Dobranskienė, R., *supra* note 3.

74 Jonutytė, I., *supra* note 6.

75 Chaskin, R. J., *supra* note 10.

vienetą, kuriame gyventojai dalijasi artimumu ir bendromis problemomis. Mokslininkas pažymi, kad kaimynystės bendruomenės jungiamasis ryšys – tikėjimasis solidarumo, ryšiai geografinėje kaimynystės konstrukcijoje ir įvairūs vietos gyventojų lūkesčiai. Chaskino⁷⁶ teigimu, kaimynystės bendruomenėje kaimynai vieni su kitais palaiko įvairius instrumentinius ryšius, keičiasis informacija, palankumu ir veikia kaip vartai sistemoms anapus kaimynystės.

Apibrėždamas kaimynystės bendruomenes, Chaskinas⁷⁷ skiria keturias reikšmingas dimensijas. Kaimynystė:

- vieta ar teritorinis vienetas, kuriame vyksta įvairios veiklos;
- socialinių santykių rinkinys;
- santykiai su viena ar daugiau institucijų;
- simbolinis vienetas, turintis tam tikrą vardą ir pripažintą tapatumą.

Tyrimai liudija, kaip kaimynystė veikia įvairius asmeninio bei šeimos gyvenimo aspektus: sveikatą ir asocialų jaunų žmonių elgesį, įsidarbinimo galimybes⁷⁸, sąsają tarp nusikalstamumo paplitimo kaimynystėje ir kaimynystės veiksmingumo⁷⁹. Kaimynystės sąlygos veikia vietinę darbo rinką; socialines grupes; socialinį kaimynų elgesį; fizinę aplinką; siūlomų paslaugų kokybę; dominuojančias socialines taisykles; sveikatos ir gerovės lygmenis; socialinių sąveikų ir tinklų kokybę; vietinių institucijų ir organizacijų skaičių ir tipą. Iš kitos pusės, visa tai formuoja vietinių žmonių elgseną ir pasirinkimus⁸⁰.

Teritorinės, vietos ir kaimynystės bendruomenės sąvokų analizė rodo, kad kiekviena iš jų savitu būdu išryškina truputį skirtingus su vieta susijusios bendruomenės svarbiausius aspektus: *geografinę teritoriją, tarpusavio santykius ir tarpusavio sąveiką*. Vietos bendruomenė apibrėžiama kaip vienetas, kuriame telkiasi tam tikras žmonių santykių rinkinys, nulemtas socialinių, funkcinių, kultūrinių aplinkybių.

Norint dirbti bendruomenėje ir su ja, panaudoti jos išteklius įvairioms problemoms spręsti ir poreikiams patenkinti, svarbu išanalizuoti bendruomenės funkcionavimo ypatumus. Vietos bendruomenės funkcionavimą lemia jos socialinė struktūra. Remiantis socialinės antropologijos ir sociologijos koncepcijomis, skiriami du skirtingi socialinio organizavimosi principai, kurie lemia bendruomenės struktūrą: bendruomenė (vok. *Gemeinschaft*) ir visuomenė (vok. *Gesellschaft*). Bendruomenė (vok. *Gemeinschaft*) siejama su natūraliais, asmeniniais, neoficialiais, akis į akį paremtais socialiniais santykiais, kur individai yra priimami dėl to, kas jie yra, o ne dėl to, ką padarė. Ir priešingai, visuomenėje (vok. *Gesellschaft*) labiau pabrėžiamos specializuotos, suskaidytos socialinės sąveikos, santykiai čia susidaro remiantis racionaliu savanaudiškumu⁸¹. Taigi vietos

76 Chaskin, R. J., *supra* note 10.

77 *Ibid.*

78 Clark, K.; Drinkwater, S. Enclaves, Neighbourhood Effects and Employment Outcomes: Ethnic Minorities in England and Wales. *Journal of Population Economics*. 2002, 15: 5–29.

79 Sampson, R.; Morenoff, J.; Gannon–Rowley, T. Assessing „Neighborhood Effects“: Social Processes and New Directions in Research. *Annual Review of Sociology*. 2002.

80 Dietz, R. The Estimation of Neighborhood Effects in the Social Sciences: An Interdisciplinary Approach, *Social Science Research*. 2002, 31: 539–575; Sampson, R.; Morenoff, J.; Gannon–Rowley, T., *supra* note 80.

81 Streeter, L. C., *supra* note 18.

bendruomenės socialinė struktūra yra paremta pažintiniais santykiais ir bendru tikėjimu, jungiančiu bendruomenę.

Tam tikrų bendruomenės (vok. *Gemeinschaft*) ir visuomenės (vok. *Gesellschaft*) tipo santykių apraiškų galima išvelgti visose šiuolaikinėse bendruomenėse⁸². Šių santykių sintezę nusako struktūriniai kintamieji, pabrėžiantys svarbiausius bendruomenės, kaip tam tikrų ryšių struktūros, aspektus:

- tankūs ir reikalaujantys daug laiko bei išteklių socialiniai ryšiai, kurie asocijuojasi su prisitaikymu prie dominuojančios sistemos visuomenėje.
- socialinis prisirišimas ir įtraukimas į institucijas, išryškinantis pasitikėjimą, dalyvavimą bendruomenės gyvenime, pilietinių dorybių ugdymą, efektyvių santykių su valdžia kūrimą.
- ritualiniai veiksmai, padedantys stiprinti grupės tapatybę ir individualius pasitikėjimo savimi bei gyvybingumo jausmus.
- mažas grupių dydis, išryškėjantis, kai analizuojami socialiniai santykiai ir jų formavimasis grupės viduje⁸³.

Visuomenę kaip sudėtingos struktūrizuotos socialinės organizacijos ryšių sistemą analizuoja Dobranskienė⁸⁴. Autorė teigia, kad šiuolaikinėje visuomenėje vis sudėtingėjanti žmonių tapusavio santykių sistema veda į žmonių tarpusavio santykių formalizaciją ir nužmoginimą. Vis dėlto, Chaskino⁸⁵ teigimu, neteisinga priešinant tradicinės ir modernios bendruomenės vidinius santykius idealizuoti tradicinės bendruomenės. Pasi-taiko atvejų, kai vietos bendruomenė aktyviai priešinasi geroms, iš išorės ateinančioms iniciatyvoms.

Vietos bendruomenių struktūrą tai pat galima analizuoti remiantis socialinių sistemų bei ekologiniais modeliais⁸⁶: *Socialinių sistemų modelis* vietos bendruomenėje pabrėžia kaimynystės santykį su kitais sąveikos vienetais. Kaimynystė randasi didesnių sistemų – „sistemos sistemoje“ – viduje ir turi savyje mažesnes sistemas, nebūtinai racionaliai viena su kitomis susietas. Pasak Chaskino, kaimynystė egzistuoja neizoliuotai, tačiau kaip dalis didesnių sistemų. Kaimynystės bendruomenėje nariai jungiasi įvairiais būdais: per įvairias asociacijas ir narystę jose, neformalias grupes arba formalias grupes ir institucijas. Šie ryšiai jungia individus su kitomis didesnėmis veiklos ir tapatumo sistemomis. Nustatyta dviejų lygmenų integracija: vidinė horizontali kryptis tarp bendruomenės socialinių vienetų ir subsistemų viduje ir išorinė vertikali kryptis tarp subsistemų ir sistemų bendruomenės išorėje. Chaskino⁸⁷, Streeterio⁸⁸ teigimu, vidinė ir išorinė integracija matoma politiniame ekonominiame kontekste, teikiančiame foną bendruomenės kaip socialinės sistemos paradigmai.

82 Bučaitė, J., *supra* note 9.

83 *Ibid.*

84 Dobranskienė, R., *supra* note 3, p. 11.

85 Chaskin, R. J., *supra* note 10.

86 *Ibid.*

87 *Ibid.*

88 Streeter, L. C., *supra* note 18.

Ekologinis modelis akcentuoja, kad miestų augimas ir kaimynystės diferenciacija yra atrankos ir varžybų, migracijos būdų ir rinkos jėgų – natūralių procesų – rezultatas. Ši politinė ekonominė paradigma kaimynystės diferenciacijos procesą vertina kaip mechaninį ir valdomą investavimo į ekonominius aktyvumus ir apgyvendinimo, nulemtu valdžios veiklos, rezultata. Šioje perspektyvoje kaimynystė – judėjimas, o kaimynystės pokytis yra išorinių jėgų lemiamas subjektas, kurį išlaikyti padeda kaimynystės dorybė⁸⁹.

Bendruomenė dažnai siejama su lokalumu, tačiau pripažįstama, kad žmonės vis daugiau keliauja ir vietas bendruomenėje praleidžia vis mažiau laiko⁹⁰. Šiandien žmogus gali gyventi ne vienoje vietoje, vienu metu priklausyti savo artimai šeimos, giminės bendruomenei ir tuo pat metu turėti poreikį integruotis į visuomenę. Akivaizdu, kad dauguma socialinio aktyvumo veiklų šiandieniniame pasaulyje negali būti apibrėžtos vietos reikšme, todėl turi orientuotis į nežinomus žmones nežinomose vietose, į abstrakčias institucijas ir taisykles, kurios skiriasi nuo bendruomenės normų⁹¹.

Taigi, vietos bendruomenę mokslininkai apibrėžia kaip grupę žmonių, susijusių bendru interesu ir vidiniu jausmu, jog jie priklauso tai pačiai žmonių grupei, gyvenančiai apibrėžtoje teritorijoje, turinčiai bendras vertybes ir tarpusavio palaikymą.

Analizuojant vietos bendruomenę, svarbu aptarti jos ribų apibrėžimą. Brueggemannas⁹² tvirtina, kad bendruomenė turi būti identifikuojama su fizine erdve, bendruomene jos nariams ir tiems, kurie nėra bendruomenės dalis. Šią erdvę sieja teritorija, turinti aiškiai apibrėžtą sieną, todėl miestas ar savivalda priskiriami vietos bendruomenei. Tokios bendruomenės teritorijos dažniausiai nustatomos politiniu pagrindu (vietos savivaldos sprendimu, teritorijų planavimo komisijos). Bendruomenės ribos gali priklausyti nuo fizinės struktūros, jas apibrėžia pastatas: bažnyčia, rekreaciniai klubai arba profsąjungos salė. Stiprus identiteto jausmas, tradicijų ir nusistovėjusių senų normų pripažinimas sukuria bendruomenės narių tarpusavio įsipareigojimus ir lemia bendruomenės ribas.

Ronnby⁹³ teigimu, vietos bendruomenės ribas kartais sunku apibrėžti, pavyzdžiui, atvykstantiems žmonėms gali būti sunku pasakyti, kur prasideda ir kur baigiasi tam tikra gyvenvietė, tačiau vietos žmonės tai gali padaryti.

Pagal bendruomenės ribas, vietos bendruomenės pirmiausiai galima skirstyti į kaimo ir miesto. Miesto ir kaimo bendruomenės skiriasi bendruomeninio solidarumo ir bendruomeninių ryšių aspektu. Provincijos bendruomenėje ryškus bendruomeninis solidarumas, tačiau jis nėra efektyviai išnaudojamas kolektyviniams veiksams. Tuo tarpu kaimo bendruomenė linkusi į uždaramą, „viešųjų erdvių nefunkcionalumą“⁹⁴. Dėl skirtingo socialinio ekonominio išsivystymo mieste ir kaime skiriasi socialinių paslaugų

89 Chaskin, R. J., *supra* note 10.

90 Healy, M. L., *supra* note 17.

91 Kornbeck, J., *supra* note 12.

92 Brueggemann, W. G. *The practice of macro social work*. 3rd ed. Belmont, CA: Thomson Higher Education, 2006.

93 Ronnby, A., *supra* note 77, p. 87.

94 Žiliukaitė, R., *et al.*, *supra* note 4, p. 89.

aspektai. Kaimo bendruomenėse labai svarbią įtaką bendruomenės nario poreikių tenkinimui turi geografinė kliento gyvenamoji vieta – atstumas iki didesnės gyvenvietės, pagrindinių susisiekimo magistralių, prekybos centro ir t. t. Kitas svarbus kaimo bendruomenės išskirtinumas – vyraujanti ekonominės veiklos rūšis. Kaimo bendruomenėse vyraujanti žemės ūkio veikla ar kitas gyvenimo būdas kaime sukuria daug specifinių vyresnio amžiaus gyventojų problemų, kurių nėra mieste⁹⁵.

Miesto bendruomenei būdingas socialinis susvetimėjimas, didelis socialinis mobilumas, mažinantis bendruomeniškumo jausmą⁹⁶. Šios bendruomenės ryšius dažniau sudaro specializuoti santykiai, o ne pagalbos ryšiai, t. y. bendruomenės nariai naudoja skirtingus ryšių tipus, norėdami gauti tam tikrų specifinių išteklių. Mieste individai nėra įtraukiami į tradicines artimas ir glaudžiai susijusias bendruomenes, tačiau nuolat manevruoja tarp retų, erdvėje pasklidusių ir dažnai kintančių tinklų. Miesto bendruomenės nėra kaimynystės bendruomenės, tai greičiau išsklaidyti tinklai, kurie atlieka paramos ir socialumo funkcijas. Pasak Bučaitės (2007)⁹⁷, šiuolaikinėse miesto bendruomenėse privati draugystė pakeitė viešą socialumą. Ryškėja individualizmo tendencijos.

Išvados

Bendruomenė:

- susideda iš asmenų, esančių socialinėje sąveikoje tam tikroje geografinėje vietoje ir turinčių vieną ar daugiau bendrų ryšių,
- jungiasi su kitomis bendruomenėmis per kultūrą ir įsitikinimų sistemas, interesus, bendrą veiklą.

Bendruomenės gali būti skirstomos pagal: tikslus; sociologinius bruožus; vaidmenį dalijantis žiniomis; dydį; socialinius-kultūrinius ypatumus, bendruomenės vidaus prigimtį, funkcionalumą; kuriamą asmens tapatumą.

Tarp vietos, interesų, virtualios, profesinės, įsivaizduojamos ir veiklos bendruomenių bendra yra jų poreikis turėti narius ir vienijančią sritį (teritorija, interesas, vertybės, problemos). Skirtini šie pagrindiniai bendruomenių tipai: vietos, veiklos, institucinė, virtuali, interesų ir profesinė.

Teritorinės, vietos ir kaimynystės bendruomenės sąvokų analizė atskleidė, kad kiekviena iš šių sąvokų savitu būdu išryškina truputį skirtingus su vieta susijusios bendruomenės svarbiausius aspektus: *geografinę teritoriją, tarpusavio santykius ir tarpusavio sąveiką*. Vietos bendruomenės funkcionavimą lemia jos socialinė struktūra.

95 Žalimienė, L. *Socialinės paslaugos*. Vilnius, 2003, p. 68.

96 Žiliukaitė, R., *et al.*, *supra* note 4, p. 89.

97 Bučaitė, J., *supra* note 9, p. 36.

Literatūra

- Baršauskienė, V.; Leliūgienė, I. *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis)*. Kaunas: Technologija, 2001.
- Baršauskienė, V.; Leliūgienė, I. *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis)*. Kaunas: Technologija, 2001.
- Brueggmann, W. G. *The practice of macro social work*. 3rd ed. Belmont, CA: Thomson Higher Education, 2006.
- Bučaitė, J. *Tinklaveiklos raiška vietos bendruomenėje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, sociologija (S05). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2007.
- Būdvytis, S. Bendrija kaip sociologijos objektas. *Filosofija. Sociologija*. 1994, 1(13): 24–35.
- Castells, M. *Tapatumo galia*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006.
- Chaskin, R.; Brown, P.; Venkatesh, S.; Vidal, A. *Building Community Capacity*. New York: Aldine de Gruyter, Howthorne, 2001.
- Chaskin, R. J. Perspectives on Neighborhood and Community: A Review of the Literature. *Social Service Review*. 1997, December.
- Clark, K.; Drinkwater, S. Enclaves, Neighbourhood Effects and Employment Outcomes: Ethnic Minorities in England and Wales. *Journal of Population Economics*. 2002, 15: 5–29.
- Dietz, R. The Estimation of Neighborhood Effects in the Social Sciences: An Interdisciplinary Approach. *Social Science Research*. 2002, 31: 539–575.
- Dobranskienė R. *Mokyklos bendruomenės vadyba*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004.
- Fellin, P. The community and the social worker. 2nd ed. Itasca, IL: F.E. Peacock, 1995.
- Grigas, R. Nūdienos pasaulio kontūrai ir lietuvių bendruomeniškumo problema. Iš: Grigas, R. (red.). *Bendruomeniškumas ir savivalda*. Kaunas, 2000.
- Healy, M. L. Rethorising International Social Work for the Global Professional Community. In: Dominelli, L. (ed.). *Revitalising Communities in a Globalising World* Great Britain: ASHGATE, 2007.
- Johnson, L. C. *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001.
- Jonutytė, I. *Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007.
- Juodeikaitė, A. *Rizikos grupės vaikų pozityviosios socioedukacinės raiškos galimybės teritorinėje bendruomenėje realizuojant neformalias ugdymo programas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (S07). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2009.
- Koh, J.; Kim, Y. G. Sense of Virtual Community: A Conceptual Framework and Empirical Validation. *International Journal of Electronic Commerce*. 2003, 8(2).
- Kornbeck, J. “Gemeinschaft” skills versus “Gesellschaft” skills in social work education and practice. Applying Tonnie’s dichotomy for model of intercultural communication. *Social work education*. 2001, 20(2): 247–260.
- Krogh, G. Knowledge Sharing and the Communal Resource. In: Easterby-Smith, M.; Lyles, M. A. (eds.). *The Blackwell Handbook of Organizational Learning and Knowledge Management*. USA: Blackwell, 2003.
- Kvieskienė, G. *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2003.
- Lechner, U.; Hummel, J. Business models and system architectures of virtual communities: From a sociological phenomenon to peer-to-peer architectures. *International Journal of Electronic Commerce*. 2002, 6(3): 41–53.

- Louis, K. S.; Marks, M. H.; Kruse, S. Teachers' Professional Community in Restructuring Schools. *American Educational Research Journal*. 1996, 33(4): 757–798.
- Mažeikis, G. *Kompetencijų ugdymo sistema taikant kooperuotų studijų metodą*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007.
- Memmi, D. The nature of virtual communities. *Al&Society*. 2006, 20: 288–300.
- Nefas, S. *Funkcionalios vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (S03). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
- Pahl, R.; Spencer, L. Personal Communities: Not Simply Families of „Fate“ or „Choice“. *Current Sociology*. 2004, 52(2): 191–221.
- Pierson, J. *Going Local Working in Communities and neighbourhoods*. New York: Routledge, 2008.
- Pilipavičius, V. Bendruomenė ir organizacinės bendruomenės veiklos formos. *Ekonomikos ir vadybos fakulteto 2007 metų mokslinių tyrimų rezultatai. Mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys*. 2007, 1(4). Kaunas: Akademija.
- Roivainen, I. Does community work in Finland benefit citizens or clients? *Nordic Journal of Social Work*. 2009.
- Ronnby, A. *Mobilizing Local Communities*. Brookfield: Ashgate Publishing company, 1995.
- Sampson, R.; Morenoff, J.; Gannon-Rowley, T. Assessing „Neighborhood Effects“: Social Processes and New Directions in Research. *Annual Review of Sociology*, 2002.
- Scribner, J. P.; Cockrell, K. S.; Cockrell, D. H.; Valentine, J. W. Creating Professional Communities in Schools through Organizational Learning: An Evaluation of a School Improvement Process. *Educational Administration Quarterly*. 1999, 35(1).
- Sewpaul, V. Community intervention and social activism. Barnard, A.; Horner, N.; Wild, J. (eds.). *The Value Base of Social Work and Social Care*. Berkshire: Open University Press, 2008.
- Streeter, L. C. Community. In: Mizrahi, T.; Davis, E. L. (eds.). *Encyclopedia of Social Work. Volume 1, A-C*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Sutton, C. *Socialiniai darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 1999.
- Šlapkauskas, V. Šiuolaikinės bendruomenės savikūros sąlygos ir veiksniai. Grigas, R. (red.) *Bendruomeniškumas ir savivalda: Teminis straipsnių rinkinys*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2000.
- Štuopytė, E. *Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (S07). Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2002.
- Wenger, E. Communities of Practice: Learning as a Social System. *Systems Thinker*, June, 1998.
- Wenger, E.; McDermott, R.; Snyder, W. M. *Cultivating Communities of Practice*. Boston: Harvard Business School Press, 2002.
- Wenger, E.; Snyder, M. W. Communities of Practice: The Organizational Frontier. *Harvard Business Review*. 2000, January–February: 139–145.
- Žalimienė, L. *Socialinės paslaugos*. Vilnius, 2003.
- Žiliukaitė, R.; Ramonaitė, A.; Nevinskaitė, L.; Beresnevičiūtė, V.; Vinogradnaitė, I. *Neat-rasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus, 2006.
- Fernback, J.; Thompson, B. Virtual communities: Abort, retry, failure? [interaktyvus]. *Computer Mediated Communication and the American Collectivity*. 1995, May [žiūrėta 2011-04-30]. <<http://www.well.com/~hhr/texts/VCCivil.html>>.
- Wenger, E. Communities of practice a brief introduction [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-30] <http://www.ewenger.com/theory/communities_of_practice_intro.htm>.

APPROACHES AND TYPOLOGY OF THE CONCEPT OF THE COMMUNITY

Irena Leliūgienė

Kaunas University of Technology, Lithuania

Justinas Sadauskas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *In order to create, organize and develop communities as well as to use their resources so that the problems will be solved and the needs met, it is important to know and to understand approaches to the community and the types of the concept. The purpose of the article is to overview the interpretation of the community concept and the criteria for community classification. The scientific literature analysis method was used for this purpose. In this article, with reference to scientific literature, various criteria for typology of communities are analyzed: purpose, sociological features, role in sharing knowledge, size, socio-cultural peculiarities, nature of community, functionality and creation of personal identity. Emphasis is put on the types of communities of interest and on territorial communities. The features of the concept of the territorial community are analyzed more extensively.*

A community consists of individuals participating in social interaction in a certain geographical location with one or more common ties and joined to other communities through the system of culture, interests and common activities.

There are several types of communities: of place, of activities, institutional, virtual, interests and professional communities. Apart from common territory, interests, virtual, professional and imaginary activities, it is imperative for communities to have members and a unifying sphere.

The analysis of the territorial and neighborhood communities concepts disclosed that each of those concepts specifically highlights slightly different key aspects of the community related to the location: the geographical territory, inter-relations and interaction.

Keywords: *community, types of communities, classification of communities, local community, community of neighborhood.*

Irena Leliūgienė, Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Edukologijos instituto profesorė. Mokslinių tyrimų kryptys: žmonių efektyvios veiklos vadybos ir edukacinės problemos, moterų ir vaikų socialinės problemos, individo socializacijos ir socialinės adaptacijos problemos, socioedukacinio darbo specialistų rengimas Lietuvoje, Socioedukacinio darbo profesionalizacijos keliai ir būdai europinių dimensijų kontekste, socialinis darbas bendruomenėje.

Irena Leliūgienė, Kaunas University of Technology, Faculty of Social Sciences, Institute of Educational Studies, Professor. Research interests: comparative theory, practice of social education, methods of social work, social education, fundamentals of social education.

Justinas Sadauskas, Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Edukologijos instituto doktorantas; Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Socialinio darbo katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: socialinis darbas bendruomenėje, socialinio darbuotojo kompetencijų ugdymas.

Justinas Sadauskas, Kaunas University of Technology, faculty of Social Sciences, Institute of Educational Studies, Doctoral Student; Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, Department of Social Work, Lecturer. Research interests: social work in the community, the education of social workers.